

Ознаки і поняття організованої групи та злочинної організації (кримінально-правовий аспект) / М. І. Хавронюк, М. І. Мельник // Право України. – 2000. – № 4. – С. 59–64. 9. Устименко В. В. Спеціальний суб'єкт преступлення / В. В. Устименко. – Харьков : Право, 1989. – 184 с. 10. Меркушев М. Н. Соучастие в преступлениях со специальным субъектом / М. Н. Меркушев // Ученые записки Белорусского государственного университета. – № 34. – 1957. – С. 56–59. 11. Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлениях со специальным исполнителем / П. Ф. Тельнов // Социалистическая законность. – 1981. – № 9. – С. 27–29. 12. Курс уголовного права : Общая часть. – М. : Наука, 1999. – Т. 1 / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. – 516 с. 13. Рапог А. И. Квалификация преступлений по субъективным признакам / А. И. Рапог. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – 304 с.

Надійшла до редколегії 27.06.2012

Изучены подходы законодателя и ученых Российской Федерации и Республики Беларусь к проблемам квалификации соучастия в отдельных видах преступлений, совершенных в соучастии со специальным субъектом.

The approaches of legislator and the scientists of the Russian Federation and the Republic of Belarus near the problems of qualification of participation in the separate types of the crimes accomplished in participation with the special subject are studied.

УДК 343.31

Г. Є. Бершов

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВТРУЧАННЯ У ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ОРГАНІВ (ХІ–ХІХ СТ.)

Розглянуто генезу законодавства про кримінальну відповідальність за втручання в діяльність судових органів. На предмет конструювання вказаного злочину досліджено такі джерела права, як Руська Правда, Литовські статутути, Субебник 1497 р., Соборне Уложення 1649 р., Права, за якими судиться народ малоросійський, 1743 р. та Уложення про покарання кримінальні та вправні 1845 р. Зроблено висновок про значну казуїстичність відповідних правових норм та поступальний їх розвиток.

Незалежність суду – це один із фундаментальних принципів правової держави. Його порушення створює загрозу національній безпеці, адже підриває основи внутрішнього суверенітету державної влади, її легітимність в цілому. Відповідно, втручання в діяльність судових органів обумовлює протиріччя між цілями, змістом правосуддя і формою його реалізації, дисфункцію судової влади в цілому, зниження авторитету держави і правових інституцій, поширення соціальних конфліктів на ґрунті правового нігілізму, свавілля. У зв'язку з цим вельми важливим видається дослідження історико-правових факторів криміналізації втручання в діяльність

© Бершов Г. Є., 2012

судових органів, так як саме через призму ретроспективного аналізу відкривається дійсний зміст та цільове призначення конкретної кримінально-правової заборони.

Суттєвий внесок у розроблення кримінально-правових проблем втручання в діяльність судових органів зробили такі вчені, як С. С. Аскеров, Є. М. Блажівський, І. Ю. Бунева, А. В. Воронцов, О. С. Горелік, О. І. Друзін, О. О. Кваша, В. І. Осадчий, Л. Н. Попова, Н. А. Попов, Ш. С. Рошковська, А. В. Савченко, М. І. Хавронюк, О. І. Чучаєв та інші. Однак історико-правові аспекти окресленої проблематики й досі не знайшли належного висвітлення. Натомість юридико-хронографічне дослідження втручання в діяльність судових органів виводить на розуміння соціальної обумовленості її криміналізації, створює фундамент для актуалізації функціональних зв'язків типу «правова держава – незалежний суд – кримінально-правові гарантії». Викладене зумовлює актуальність теми цієї статті.

Метою статті є характеристика генези законодавства про кримінальну відповідальність за втручання в діяльність судових органів. Враховуючи насиченість всієї історії розвитку кримінального права на території нашої держави, в цій статті ми обмежимось періодом з XI до XIX ст., на якому було закладено фундамент сучасного розуміння провідних ознак складу злочину, передбаченого ст. 376 чинного КК України.

Отже, аналізуючи положення Короткої, Просторової й Широкої Правди, слід звернути увагу, по-перше, на відсутність достатньо чіткої правової регламентації суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя та, по-друге, на станові критерії правового захисту, в тому числі й чиновників протосудових органів. Суд не був відділений від княжої адміністрації (за виключенням церковного суду та верві – громадського суду) й захищав насамперед інтереси вищих верств населення. Безпосередні судові функції княжої юрисдикції виконували так звані огнищани – представники вищого службового класу, які здійснювали правосуддя від імені княжої влади на рівні вільних мужів [1, с. 63], а також тиуни – княжі службовці, які входили до апарату намісника й виконували частину судових функцій на місцях [2, с. 117].

Так, з аналізу ст. 19 Короткої Правди випливає, що, перш за все, кримінально-правовій охороні за вказаною нормою підлягав виключно огнищанин; її дія не поширювалася на звичайних людей, про що свідчить пряма вказівка. Вважаємо також, що така норма відображає прототип заборони втручання в діяльність суду, виходячи з тлумачення категорії «въ обиду». В більшості випадків цей термін інтерпретується в науковій літературі з посиланням на особливості суб'єктивної сторони діяння, які залежать від спеціального правового статусу потерпілого та, відповідно, виконуваних ним службових обов'язків.

Наразі ж, враховуючи зазначений вище статус огнищанина як представника судової влади, очевидним є прив'язка насильства

над ним у зв'язку з його діяльністю щодо справляння правосуддя. Звичайно, ця норма відповідає більшою мірою змісту ст. 377, 379 нині чинного КК України, аніж ст. 376. Разом з тим, слід визнати й ту обставину, що тогочасний рівень розвитку наукової юридичної думки та правозастосовної практики обумовлювали в значній мірі казуїстичний характер норм права, що входили до Руської Правди в тому чи іншому списку. Саме цим, на нашу думку, можливо пояснити наявність багатьох спеціальних складів злочинів, пов'язаних із окремими формами втручання в діяльність суду, та несформованість загальної норми.

У підтвердження висуненої тези звернімо увагу на положення п. 21 і 22 Руської Правди, де мова йде про посягання на життя і здоров'я, відносини власності огнищанина та тиуна у зв'язку з їх особливим правовим та соціальним статусом як представників судової влади.

Отже, можна стверджувати, що саме в текстах Руської Правди як одного з найдавніших джерел права на теренах нашої держави, що сягає XI ст., з'являються первинні зародки спеціалізованого захисту судових органів в особах їх службовців – тиунів та огнищан – від втручання у їх діяльність у формах вбивства, насильства, в тому числі поєданого із незаконним заволодінням їх майном. Вчинення цих злочинів напряду пов'язувалось із виконуваними судовими функціями, про що свідчить вказівка на особливий мотив – «в обиду», а також виходячи з іманентних соціально-правових, станових рис вказаних осіб.

Свій логічний розвиток кримінально-правовий захист діяльності судових органів від втручання у неї отримав разом із політико-територіальними змінами, що відбулися на території сучасної України в XV–XVII ст. та були пов'язані з поширенням впливу правових систем Речі Посполитої, Великого князівства Литовського, Запорізького козацтва, Російської держави. Руська Правда ж діяла до моменту прийняття Литовського статуту 1529 р. на терені тих українських земель, які увійшли до складу Великого князівства Литовського, а також на Галичині у складі Речі Посполитої. Згаданий нормативно-правовий акт (Литовський статут 1529 р.) значною мірою увібрав у себе положення Руської Правди, однак вже вирізнявся більш чіткою диференціацією правового регулювання суспільних відносин за їх сферами.

Перш за все слід звернути увагу на перелік осіб, які здійснювали судові функції: до них згідно з п. 1 розділу 6 «Про суддів» віднесені воєводи, сторости, маршалоки земські, маршалоки двірні та державці [4]. Цей перелік є вичерпним та узагальнюється надалі за текстом єдиним терміном «суддя», що свідчить про розвиток цього правового статусу у прив'язці до реалізації відповідною категорією осіб функції правосуддя. Неупереджене ж здійснення останнього забезпечується вже у Литовському статуті 1529 р. системою двосторонніх гарантій: з одного боку, на суддю покладаються обов'язки

справедливого та безстороннього судового розгляду, а з іншого – відбувається оформлення розширеного захисту професійної суддівської діяльності шляхом формулювання різних складів злочинів залежно від характеру суспільно небезпечних діянь: від впливу в усній формі до невербального впливу та фізичного насильства. На підтвердження висуненої тези наведемо наступні витяги з аналізованого нормативно-правового акта.

Відповідно до п. 1 розділу 6 «Про суддів» Литовського статуту 1529 р. «... якщо суддя судив вірно і винис вирок у відповідності до цього закону, а особа, яка програла справу, зганьбила його, то той має заплатити судді за цю образу дванадцять рублів грошей» [4]. Згідно ж із положеннями п. 17 зазначеного розділу «... якщо ж хто-небудь перед судом оголить шаблю або меча, тому відрубують руку» [4]. Саме в останній нормі, зокрема у її яскраво вираженому казуїстичному характері, знайшло своє відображення розуміння тогочасним законодавцем суспільної небезпечності різнорідних дій (окрім непосредних фізично насильницьких), спрямованих на втручання в діяльність суду.

Також варто звернути увагу і на ускладнення об'єктивних ознак складу досліджуваного злочину залежно від різних форм психічного та фізичного насильства. Зокрема, відповідно до п. 18 розділу 6 Литовського статуту 1529 р. «... якщо хто-небудь судді в суді висказав би бранні слова, той має бути покараний тюремним ув'язненням на шість тижнів ..., а якщо хто-небудь погрожував судді, той має не лише відсидіти шість тижнів, але й після відбуття цього строку повинен надати гідних поручителів, щоб судді були у спокої» [4].

Другий та Третій Литовські статuti 1566 й 1588 років суттєво не змінили систему кримінально-правових норм щодо захисту судових органів від втручання у їх діяльність, лише розширивши їх казуїстичну характеристику. Так, в статутах 40, 41 розділу IV «Про суддів та суд» Статуту Великого князівства Литовського 1566 р. встановлюється відповідальність за наступні дії (мовою оригіналу): «Уставуемъ тежъ, если бы хто кольвекъ пришедшы до суду замкового або земского словы доткливими славѣ и почтивости его зсоромитиль; таковой за то виненъ будетъ на замку близшомъ шесть недѣль у везенью сѣдѣти. А если бы раниль або забиль; таковой маеть горломъ каранъ быти, а головщина близкимъ зъ имѣнья его маеть быти плачона, вѣдже обвиненый въ такихъ речахъ позванъ быти маеть передъ насъ Господара, а коли зъ суда такъ найдетсе, тожъ въ томъ по судѣ зъ выроку нашего такъ каранъ быти маеть ...», «Тежъ уставуемъ, ижъ кгда бы хто съ того вряду нашего такъ замкового яко и земского, сѣдечы на судѣ, кого словы неучтивыми зсоромитиль; тогда маеть о то позвы нашими передъ насъ позванъ быти, и будетъ ли то на него слушнымъ доводомъ переведено, тогда маеть на замку нашомъ шесть недѣль сѣдѣти. А если бы судья подсудокъ и писаръ самъ квалтъ мѣстцу

нашому и суду учиниль, а кого раниль або забиль, тогда маеть быти каранъ горломъ, а близкимъ зъ имѣнья его головщызна пла-чона быти маеть» [5].

Аналогічні норми знайшли своє відображення в артикулі 7 розділу II «Про суддів та суд» Статуту Великого князівства Литовського 1588 р., де зазначено (мовою оригіналу): «Уставуемъ тежъ, если бы хто кольвекъ, пришедъши до суду замкового або земьского, а тамъ на суде, albo хотя на улицы, будь теж в госпode и гдѣ кольвекъ, под тымъ часомъ, поки роки земьские albo рочьки кгородские водле порадыку сего статуту отправованы будутъ, судью, подъсудька и писара земьскихъ albo которого зъ урядниковъ кгородскихъ словы доткльвыми славе и почтivosti его зсоромить.... А если бы раниль ... А пакли бы забиль ...» [6].

Таким чином, як можна пересвідчитись і за Другим, і за Третім Литовськими статутами, кримінально-правова охорона діяльності судових органів хоча і відходила від станових принципів, однак зберігала казуїстичну природу та у загальних рисах дублювала вироблені ознаки відповідних складів злочинів, закріплених у Статуті Великого Князівства Литовського 1529 р. Єдиною відмітною рисою зазначених нормативно-правових актів у досліджуваному аспекті було розширення (деталізація) переліку потерпілих від відповідної категорії злочинів проти правосуддя. Це було пов'язано певною суб'єктно-функціональною диференціацією судочинства: категорія «суддя» охоплювала осіб з такими правовими статусами, як судді замкові та земські, вряди возні, земські, міські, підкоморські, комісарські. Останні також наділялися низкою функцій суду адміністративної юрисдикції.

Деяко інший характер кримінально-правового захисту судових органів від втручання у їх діяльність був закріплений у нормах Судебнику 1497 р. (Збірці Івана III). І хоча він безпосередньо не діяв на території тогочасної України, однак мав певний вплив на розвиток відповідних кримінально-правових норм у подальшому, коли за часів правління Петра I Російська імперія вже поширила свій протекторат і на українські землі. Відтак слід певну увагу приділити і вказаному нормативно-правовому акту. В цілому ж він закріплював систему злочинів переважно світського характеру. Змішаний характер галузевої природи відповідних норм не дозволяє віднести їх повною мірою до суто кримінально-правових. Зокрема, в аспекті розвитку положень про кримінальну відповідальність за втручання в діяльність судових органів відповідні склади злочинів переміщувались за змістом з кримінально-процесуальними нормами, що накладало на них певний відбиток інквізиційного процесу, який був втілений у практиці судочинства. Так, кримінальний процес того часу мав у своєму розпорядженні такий інститут, як судове змагання – «поле», що полягав у відкритому збройному протистоянні сторін судового процесу (в тому числі й свідків) – так званих послухів. Згідно з вимогами ст. 68 Судебнику 1497 р.,

протистояння, відкрите змагання («поле») мало відбуватися без сторонніх осіб, які у зазначеному нормативно-правовому акті іменуються «опришнями». Наявність же опришніх на судовому процесі розглядалося як відповідне втручання в діяльність судових органів (сучасною термінологією) та кралося як злочин, а саме: «... А которые имеют опришние у поля стояти, и околничему и дяку тех отслати прочь. А не пойдут опришнии люди прочь, и околничему и дяку на тех велети исцово доправити и с пошлинами да велети их дати на поруку да поставити перед великым князем» [7]. Таким чином, за Судебником 1497 р. передбачалася кримінальна відповідальність за втручання в діяльність судових органів, яке за суттю виражалося у конклюдентних діях, конкретний характер яких в Судебнику не описувався. Важливим був лише факт присутності сторонніх осіб на судовому процесі та можливість будь-яким чином вплинути на прийняття рішення всупереч неупередженій волі судді. Інших форм впливу на суддю вказаний нормативно-правовий акт не знав, що кардинально відрізняло його від положень Литовських статутів.

Такий стан законодавчого закріплення правових гарантій незалежності суду у справі правосуддя, з одного боку, обмежував останні (адже не формував кримінально-правового захисту від насильницьких дій), а з іншого – становив прогрес у розвитку досліджуваної норми права про відповідальність за втручання в діяльність судових органів, розширював розуміння природи суспільно небезпечних діянь через, по-перше, достатньо абстрактний характер їх закріплення та, по-друге, через формування за суттю формального складу злочину, який на сьогоднішній день втілено у конструкції норми ч. 1 ст. 376 чинного КК України.

Подальший розвиток досліджуваної кримінально-правової норми відбувся у положеннях Соборного Уложення 1649 р. (Уложення царя Олексія Михайловича). В цілому ж, як справедливо зазначає Л. А. Луць, проведення Росією кодифікації у XVII ст. мало на меті впорядкувати систему права та пристосувати інші народи (в тому числі й український) до російської правової системи [8, с. 313]. На досягнення цієї ж мети були націлені положення і Соборного Уложення 1645 р., яке вирізнялося вже значно більшою кількістю норм, націлених на кримінально-правових захист діяльності судових органів від втручання. У зазначеному нормативно-правовому акті інтегровано положення Руської Правди, Литовських статутів, а також Судебнику 1497 р. Кримінально-правовому захисту суддів були присвячені ст. 105, 106 Соборного Уложення, в яких передбачалася кримінальна відповідальність за образу судді прямо чи опосередковано – шляхом вияву неповаги до нього в суді в різні способи, а також за різні форми психічного й фізичного насильства над суддею у зв'язку з його професійною діяльністю. Так, наприклад, у ст. 105 зазначеного нормативно-правового акта встановлюється відповідальність за дії наступного характеру: «А кого

судьи велят поставити к суду, и исцу и ответчику, став перед судьями искати и отвечать вежливо и смирно и не шумко ...», що свідчить про перейняття Соборним Уложением відповідних елементів захисту судових органів від впливу на неї з Судебнику 1497 р., які, разом з тим, не були властивими для Литовських Статутів. Однак, на відміну від Судебника 1497 р., з Литовських Статутів Соборне Уложение перейняло кримінально-правові конструкції про відповідальність за насильницькі дії над суддею, а саме ст. 106 Соборного Уложения 1649 р. передбачала відповідальність за наступні дії: «А будет кто ни буди, пришед в которой приказ к суду, или для иного какова дела, судью обесчестит непригожим словом, а сыщется про то допряма, и того за государеву пеню бити кнутом или батоги, что государь укажет, а судье велеть на нем доправити бесчестие. А будет кто судью чем зашибет, или ранит, и его за то казнити, отсеци рука, да на нем же велеть судье за раны и за бесчестие доправити вьдвое. А будет кто судью в приказе, или где ни буди убьет до смерти, и того убойцу самого казнити смертию же, да ис тех же его животов взяти убитого кабальныя долги. А будет тот убойца судью раня, или, убив до смерти, куды збежит, и его сыскав по тому же казнити смертию» [9].

Отже, в Соборному Уложенні 1649 р. знайшов своє відображення достатньо послідовний та прогресивний на той час підхід законодавця до організації кримінально-правової охорони діяльності судових органів від втручання у неї шляхом концентрації та інтеграції передових положень Руської Правди, Литовських Статутів 1529, 1566, 1588 рр., Судебнику 1497 р. у зазначеному аспекті. В цілому такі положення відповідали духу того часу, формували підґрунтя для подальших філософських, наукових пошуків суті та форм втілення ідей гуманізації законодавства, державної влади загалом, які були започатковані в епоху Просвітництва. Саме з розвитком гуманістичних тенденцій в цивілізаційному контексті бере свій початок новий виток й у розвитку права як такого. Не обійшли стороною ці процеси і науку кримінального права: потужний евристичний імпульс було оформлено в межах класичної школи кримінального права, теоретичний масив якої ґрунтувався на ідеях свободи волі, переоцінці характеру й значення злочинної поведінки, відносних теоріях покарання тощо.

В цьому руслі слід звернути увагу і на певні зміни в законодавчій регламентації відповідальності за втручання в діяльність судових органів у зв'язку з переосмисленням ролі суду в прогресуючому суспільстві. Перш за все варто акцентувати увагу на положення такого кодифікованого нормативно-правового акта, як Права, за якими судиться народ малоросійський, 1743 р., в якому означеному питанню вже присвячена окрема структурна частина – артикул 5 «О безопасности судей и другъх судовихъ чиновниковъ во время суда» глави 7 «О судахъ, судяхъ и другихъ персонахъ къ суду надлежащихъ, и о содержаніи правнаго порядка въ дѣлахъ судебныхъ»,

який включає два пункти (мовою оригіналу): «1. Кто би дерзнулъ в судебную избу съ огненнымъ, оружіемъ, вніти и кого изъ судовихъ персонъ словесно обезчестить¹. 2. Которий би продерзатель судію или кого другого отъ членовъ судовихъ въ судебной избѣ ругалъ, ударилъ, ранилъ или въ смерть убилъ²» [10, с. 91–92]. Як можна пересвідчитись, кримінально караними вважалося як присутність в залі суду зі зброєю в руках, хоча б і без висловлювання певних погроз, так і більш конкретні дії щодо фізичного та психічного насильства щодо судді та інших судових працівників. Таким чином, як випливає з наведеного, а також із самої назви артикулу 5, суд захищався від втручання у його діяльність безпосередньо під час судового процесу та не мав відповідного захисту поза ним. Це може бути пояснене, по-перше, спрощеною процедурою судочинства, яка не розтягувалася не кілька днів, тижнів, місяців і навіть років, як це буває в сучасній практиці роботи судів, справа вирішувалася в один день, що виключало можливість впливу на суд в конкретній справі в інший час, не обумовлений судовим розглядом. По-друге, тогочасний рівень розвитку кримінально-правової доктрини не дозволяв сформуувати універсальну правову конструкцію, яка б створювала відповідні гарантії без прив'язки до визначеного процесу судового розгляду.

¹ Пунктъ 1. Во время произвожденія суда даби судіи и протчіе судовіе персони могли быть отъ всякого опаства охраненни, безъ помѣшки же и препятствія судебніе дѣла отправляли бѣ, никто безъ дѣла и за дѣломъ не иметь къ нимъ въ судебную избу, не докладаясь, упорно тиснутись и приходитъ съ огненнымъ ружьемъ, яко то: съ пистолетами, фузією и протчимъ, кроме обикновенноіго оружія: саблѣ , шпаги, либо кордика; при чемъ кто ходитъ къ тому жъ не должны быть ни отъ кого въ оной избѣ шуму и ссор но надлежитъ каждому вѣжливо, тихо и учтиво предъ судомъ и судіями себе содержать. А кто биі, противно сему, съ огненнымъ оружіемъ или другимъ необичнымъ орудіемъ въ судебную избу, во время засѣданія судящихъ, вшелъ, хотя б никого и не вредилъ, такового наказать по состоянію дѣла; кто же би въ той избѣ шумъ и ссори дѣлалъ, на такомъ тотъчасъ, не упуцая его изъ суда, четырнадцатъ рублей десять копеекъ на канцелярскіе расходи доправитъ. Если жъ би кто толико продерзливъ и неучтивъ быть показался, и дерзнулъ судію или другихъ судовихъ персонъ въ суд ругатъ и словами чести и слави ихъ касающіи-мися поносить, таковий иметь быть взять подъ арестъ, и въ немъ шесть недель висидѣтъ, за безчестіе обезчещенному заплатитъ, по званію его [10, с. 92].

² Пунктъ 2. То же би, тамо жъ въ судѣ, судію или другого члена судового зашибъ либо ранилъ, отъ чего би не послѣдовала смерть, такому преступнику надлежитъ отсѣкти руку и доправитъ на немъ, за увѣчье или рану, увѣченному платежъ удвое, по званію его; а когда би отъ того боя либо рани воспослѣдовала смерть, или би тамо жъ въ суд и где нибудь самъ судія или кто другій отъ судовихъ членовъ до смерти убить былъ, такового убійцу четвертовать или другимъ чрезвычайнымъ казни образомъ казнить, а дѣтемъ или родственникамъ убитого, противъ званія его, за голову, изъ пожитковъ убійци удвое доправитъ [10, с. 92–93].

Наступний етап еволюції кримінально-правового захисту судових органів від втручання у їх діяльність пов'язується з таким нормативно-правовим актом, як Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р., яке вже значно більшою мірою відповідало сучасним уявленням про кодифікацію взагалі та законодавства про кримінальну відповідальність зокрема. Разом з тим, як засвідчує аналіз його положень, тогочасний законодавець відмовився від конструювання спеціальних складів злочинів, присвячених відповідальності за злочини досліджуваної групи. Натомість доволі значна кількість норм з розділів «Про злочини та проступки по службі державній та громадській», «Про злочини та проступки проти порядку управління» та інших [11] присвячені відповідальності за різні форми зловживання з боку широкого кола спеціальних суб'єктів – чиновників, до яких входили, зокрема, і судді. Це може свідчити про певну деформацію інституту правосуддя в суспільстві формату XIX ст. на території Російської імперії, обумовлену специфічним вектором політичного розвитку, жорсткою соціальною стратифікацією, збереженням могутності державної влади та владних інституцій як таких, автономізацією їх персоналу на засадах елітаризму. Тому, керуючись прогресивними просвітницько-ідеологічними імпульсами європейського походження, законодавець зважився на достатньо радикальні кроки щодо обмеження чиновницького свавілля, в тому числі й шляхом запровадження розгалуженої мережі спеціальних норм про зловживання у справах служби. Побічним ефектом цієї тенденції виявились прогаїїни в правовому захисті тієї ж таки служби, зокрема у сфері здійснення правосуддя.

В такому вигляді кримінально-правовий захист судових органів від втручання в їх діяльність зберігся аж до встановлення на території України радянської влади та початку розвитку спочатку революційного права, а зрештою й права соціалістичного спрямування, де кримінально-правовим гарантіям діяльності судових органів було відведене чільне місце.

Таким чином, можна зробити висновок, що генеза законодавства про кримінальну відповідальність за втручання у діяльність судових органів, зокрема у період з XI до XIX ст., вирізняється поступальним розвитком, однак з певним регресом у XIX ст., який пов'язаний з прогаїїнами відповідного характеру в Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 р. та відмовою тогочасного законодавця сприйняти, відтворити та розвинути відповідні спеціальні склади злочинів. Разом з тим, весь аналізований період, починаючи з положень Руської Правди, Литовських Статутів, а надто Прав, за якими судиться народ малоросійський, 1743 р., начо засвідчує поступове формування системи кримінально-правового захисту судової діяльності, яка стала суттєвим підґрунтям для відповідних норм радянського законодавства про кримінальну відповідальність та чинного КК України.

Список літератури: 1. Сергеевич В. И. Древности русского права : в 3 т. – Т. 1 / В. И. Сергеевич. – М. : Гос. публич. ист. б-ка России, 2007. – 618 с. 2. Пашуто В. Т. Древнерусское наследие и исторические судьбы восточного славянства / В. Т. Пашуто, Б. Н. Флоря, А. Л. Хорошкевич. – М. : Юрид. лит., 1982. – 714 с. 3. Руська правда (тексти на основі 7 списків та 5 редакцій) / під ред. проф. Серафима Юшкова. – К. : Вид-во НАН України, 1935. – 781 с. 4. Статут Вялікага княства Літоўскага 1529 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vostlit.narod.ru/Texts/Dokumenty/litva.htm>. 5. Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/statut2/st1566.htm>. 6. Статут Вялікага княства Літоўскага 1588 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://starbel.narod.ru/statut1588.htm>. 7. Судебник 1497 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikisource.org/wiki/Судебник_1497_года. 8. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Луць Людмила Андріївна. – Л., 2004. – 448 с. 9. Соборное Уложение 1649 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hist.msu.ru/ER/Etext/1649/10.htm>. 10. Права по котрымъ судится малоросійській народ / под ред. проф. А. О. Кистяковского. – Київ : Университет. типо-гр. (І. І. Заводзкого), 1879. – 844 с. 11. Уложение о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ. – Санктпетербургъ : Типогр. Второга Отделения Собственной Его Императорскаго Величества Канцелярии, 1845. – 898 с.

Надійшла до редколегії 20.08.2012

Рассмотрен генезис законодательства об уголовной ответственности за вмешательство в деятельность судебных органов. На предмет конструирования указанного преступления исследованы такие источники права, как Русская Правда, Литовские статуты, Судебник 1497 г., Соборное Уложение 1649 г., Права, по которым судится народ малороссийский, 1743 г. и Уложение о наказаниях уголовных и исправительных 1845 г. Сделан вывод о значительной казуистичности соответствующих правовых норм и поступательном их развитии.

Genesis of legislation about criminal responsibility for interference with activity of judicial organs is considered. For the purpose constructing of the indicated crime such sources of right as Russian True, Lithuanian charters, Judicial Code by 1497, Cathedral Code of Law by 1649, Rights, that Little-Russian People Go to Court on, by 1743 and Code of Law About Punishments Criminal and Correctional by 1845, are investigated. It is concluded about the considerable casuistry of corresponding legal norms and their forward development.